

ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Встановлено епістемологічний підхід до понять “економічна безпека”, “фінансова безпека” та “фінансово-економічна безпека”. Обґрунтовано необхідність підвищення фінансової складової економічної безпеки через розвиток обліково-аналітичного інформаційного забезпечення діяльності підприємства.

Ключові слова: бухгалтерський облік, фінансово-економічна безпека, економічна безпека, фінансова безпека, обліково-аналітичне інформаційне забезпечення

Davidyuk T.

AN INCREASE OF FINANCIAL CONSTITUENT OF ECONOMIC SECURITY THROUGH THE DEVELOPMENT OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL INFORMATIVE PROVIDING OF ENTERPRISE ACTIVITY

Summary. Established epistemological approach to the concepts of "economic security", "financial security" and "economic and financial security." The necessity of increase of financial constituent of economic security through the development of accounting and analytical informative providing of enterprise activity is proved.

Keywords: accounting, financial and economic security, economic security, financial security, accounting and analytical informative providing

1. Вступ

На сучасному етапі розвитку економіки ускладнюються умови функціонування вітчизняних підприємств, що обумовлено низкою об'єктивних обставин, серед яких нестабільність податкового і регуляторного законодавства, інфляція, проблеми пов'язані з нестачею кредитних ресурсів, посилення конкуренції, зниження інвестиційної активності, уповільнення платіжного обороту, зростання числа збиткових підприємств.

За даними Державної служби статистики частка збиткових підприємств в Україні становить не менш третини та має тенденцію до зростання. Так, в 1999 р. ця частка досягла свого максимуму і склала 55,7%. Після значного зниження питомої ваги збиткових підприємств в 2000 р. на 18% до 37,7%, протягом 2001-2003 рр. знову спостерігається тенденція збільшення їх частки в загальній кількості суб'єктів господарювання. Надалі досліджуваний показник демонструє деяке зниження до 2006 р., після чого знову починає зростати – до 41% в 2010 р. [19]. Інтенсивність процесів банкрутства вітчизняних підприємств має стійку тенденцію до підвищення. В останні роки кількість розглянутих господарськими судами справ про банкрутство склала понад 13,6 тисяч [1].

Тож підприємства перебувають у пошуку ефективних управлінських рішень щодо забезпечення і зміцнення власної економічної безпеки. Тому одним з визначальних напрямків зростання ефективності, стійкості та спроможності управління підприємством є формування та удосконалення системи економічної безпеки через його фінансову складову.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Як самостійний об'єкт дослідження фінансова безпека підприємства почала розглядатися порівняно недавно. Теоретичними основами фінансової безпеки, як складової економічної безпеки займаються учені-економісти: Г. А. Андрощук, О. В. Арефєва, О. І. Барановський, І. А. Бланк, О. О. Бородіна, Е. М. Бойко, М. І. Бендіков та ін. Вагомий внесок в розвиток науки про фінансову безпеку на мікрорівні зробили учені і практики, серед яких: І. А. Бланк [2], А. Г. Загородній [10], Т. Г. Васильців [3], І. П. Мойсенко, О. М. Марченко [15], С. Ф. Покропивний [9], В. С. Пономаренко [22], Н. І. Реверчук [23], А. С. Соснін [25], В. І. Ярочкін [31], В. К. Сенчагов, Б. В. Губін [30] та інші.

Праці науковців поза сумнівом мають високу науково-теоретичну і практичну цінність, оскільки обґрунтовують категорійний та методологічний апарат і окреслюють основні напрями подальших наукових досліджень у цій сфері з метою поглиблення та всебічного розвитку розуміння економічної безпеки як однієї з категорій економічної науки. Проте економісти й досі не дійшли згоди щодо найбільш точного та найбільш повного формулювання поняття “фінансово-економічна безпека підприємства”. Незважаючи на важливість наукових досліджень, в них не знайшли відображення питання щодо ролі бухгалтерського обліку в реалізації фінансової складової економічної безпеки підприємства. Тому, **метою дослідження** є теоретичне обґрунтування понять “економічна безпека”, “фінансова безпека”, “фінансова складова економічної безпеки”, визначення важливості бухгалтерської звітності в забезпеченні фінансової складової економічної безпеки підприємства.

3. Обліково-аналітичне інформаційне забезпечення в системі економічної безпеки діяльності підприємства

З переходом до ринкових відносин і зміною форм власності функції державних структур по забезпеченню безпеки підприємств, що стали економічно самостійними господарюючими суб'єктами значно звузилися. Підприємства отримали право самостійного встановлення правил відносин із суб'єктами ринкового середовища. Перед керівниками підприємств різних форм власності все гостріше поставали завдання захисту майна і персоналу, охорони інтелектуальної власності та комерційної таємниці, підтримки іміджу й економічної стійкості в конкретному середовищі, тобто забезпечення економічної безпеки.

Економічна безпека є універсальною категорією, що відображає захищеність суб'єктів економічних відносин на всіх рівнях: держави, суб'єктів господарювання, громадян. Переважна більшість вчених під економічною безпекою підприємства розуміють стан захищеності його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, сформоване адміністрацією та колективом шляхом реалізації системи заходів правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного та соціально-психологічного характеру.

Необхідність забезпечення економічної безпеки підприємства зумовлена його прагненням до стабільності функціонування та досягнення головних завдань своєї діяльності. Рівень економічної безпеки підприємства залежить від ефективної діяльності його керівництва, його здатності уникнути можливих загроз та ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Функціонуючи в умовах невизначеності, вітчизняні підприємства стикаються з різними небезпеками, з яких найбільшу загрозу становить саме фінансова небезпека. Термін “фінансова безпека” відносно новий, введений в науковий обіг тільки в останньому роки. Проблема комплексного підходу до розуміння терміну “фінансово-економічна безпека” є визначальною для побудови ефективної системи управління безпекою підприємства. Адже від ступеню фінансової складової економічної безпеки комерційної структури залежить стабільність і безпека підприємства, перспективи його розвитку та процвітання.

В ряді публікацій, присвяченим проблемам забезпечення безпеки підприємства вчені ототожнюють поняття “економічна безпека” та “фінансово-економічна безпека” підприємства. Проте економічна безпека підприємства звисно ж значно ширше за категорію фінансово-економічна безпека, оскільки остання є визначальною у системі економічної безпеки підприємства, адже переважна більшість правопорушень здійснюється на підприємствах у фінансово-економічній сфері.

Проаналізувавши літературні джерела, встановлено, що в економічній теорії фінансову безпеку підприємства розглядають або як одну зі складових економічної безпеки, або ж як самостійний об’єкт управління (табл. 1).

Таблиця 1

Систематизація підходів вчених до термінів “фінансова безпека” і “фінансово-економічна безпека”

№ з/п	Автор	Визначення терміну
1	2	3
1	Бланк І. А. [2, с. 4]	Фінансова безпека підприємства – це кількісно і якісно де-термінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в нинішньому та перспективному періоді
2	Галасюк В., Сорока М. [4, с. 22]	Фінансова безпека підприємства – це захист від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення ефективного використання корпоративних ресурсів
3	Реверчук Н.І. [23, с. 22-23]	
4	Горячева К. С. [6, с. 3]	Фінансова безпека підприємства – такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місій і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи

1	2	3
5	Кириченко О., Кім Ю. [12, с. 84]	Фінансова безпека підприємства – фінансовий стан і фінансова стабільність, здатні забезпечити підприємству нормальний ефективний розвиток його діяльності
6	Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. [15, с. 18]	Фінансово-економічна безпека підприємства – це такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах
7	Мунтіян В. І. [16, с. 121]	Фінансова безпека підприємства – стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений в кращих значеннях фінансових показників прибутковості та рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат по цінних паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства та перспектив його технологічного і фінансового розвитку
8	Нікіфоров П. О., Куперівська С. С. [18, с. 88]	Фінансово безпечна компанія – це та, яка виважено і оптимально підходить до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснює чіткий їх контроль, оперативно реагує на будь-які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення без шкоди для загальної діяльності
9	Папехин Р. С. [20, с. 14]	Фінансова безпека – визначає певний стан фінансової стабільності, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам
10	Трухан О. Л. [26, с. 30]	Фінансово-економічна безпека підприємства трактується одночасно з двох позицій – статичної (як результат діяльності підприємства на певну дату) та динамічної (розвиток підприємства в умовах фінансово-економічної безпеки у короткостроковій та довгостроковій перспективі)
11	Кириченко О. А., Лаптев С. М., Пригунов П. Я., Захаров О. І. та ін. [27, с. 372]	Фінансова безпека – стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат по цінних паперах підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного і фінансового розвитку
12	Чібісова І.В. [28]	Сутність фінансової безпеки полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток

У виданнях з економіки підприємства [9; 28] зазначено, що серед функціональних складових економічної безпеки саме фінансова є вирішальною, оскільки в ринкових умовах господарювання фінанси є “двигуном” будь-якої економічної системи.

Т. Р. Данилишин та Ж. В. Галак відмічають, що фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємства є найважливішою, оскільки від неї залежить вся діяльність підприємства [7, с. 13]. Серед підсистем економічної безпеки підприємства В. Л. Плескач виділяє: 1) фінансова (основна); 2) внутрішньоекономічна; 3) зовнішньоекономічна (економіка зв’язків підприємства з зарубіжними партнерами); 4) соціально-економічна [21, с. 28].

Домінуючою складовою в системі економічної безпеки Л.С. Сорока визнає фінансову [24, с. 53]. П.Я. Кравчук [13] обґрунтував гіпотезу про доцільність виокремлення фінансово-економічного напрямку в системі загальної безпеки підприємства. Так, дослідник запропонував в складі корпоративної безпеки підприємства виділити фінансово-економічну безпеку з структурними сферами фінансової, економічної та маркетингової.

Отже, проаналізувавши наведені визначення, можна констатувати, що незважаючи на різницю у формулюванні, спільним для авторів є трактування фінансової безпеки як те, що відображає рівень фінансового стану підприємства, характеризується стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз та передбачає найбільш ефективне використання наявних ресурсів підприємства.

Цілком погоджуємось з Л. С. Сорокою, який відмічає про недоцільність отождошення фінансової безпеки лише із досягненнями певних економічних показників. У переважній більшості публікацій вітчизняних авторів використовується термін “фінансова безпека підприємства”, проте є й такі, що свідомо вживають поняття “фінансово-економічна безпека”, підкреслюючи тим самим взаємозалежність економічної та фінансової діяльності підприємства і визначальну роль фінансів у економічній системі.

Аналізуючи функціональні складові економічної безпеки підприємства, вчені виділяють такі: інтелектуальна, кадрова, фінансова, техніко-технологічна, політико-правова, екологічна, інформаційна.

Фінансова складова економічної безпеки підприємства може бути визначена як сукупність заходів щодо забезпечення найбільш ефективного використання капіталу підприємства, підвищення якості планування та здійснення господарської діяльності підприємства за всіма напрямками стратегічного й оперативного планування та управління технологічним, інтелектуальним і кадровим потенціалом підприємства, його основними й оборотними активами з метою максимізації прибутку та підвищення рентабельності бізнесу.

Забезпечення фінансової складової економічної безпеки господарюючих суб’єктів передбачає вжиття заходів, направлених на запобігання збитку від негативних дій на їх економічну безпеку за різними фінансово-економічними інтересами підприємства є: максимізація його ринкової вартості; зростання рівня рентабельності його активів та власного капіталу; достатність фінансових ресурсів на всіх етапах економічного розвитку; фінансова стійкість та стабільність; безпека операційно, фінансової та інвестиційної діяльності; позитивний імідж підприємства.

Фінансова безпека представляє такий стан, при якому підприємство: знаходиться у фінансовій рівновазі та забезпечується стійкість, платоспроможність і його ліквідність в довгостроковому періоді; задовольняє потреби у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення; забезпечує достатню фінансову незалежність та захищеність фінансових інтересів власників підприємства; здатне протистояти існуючим та виникаючим небезпекам і загрозам, що призводять до фінансового збитку.

До об'єктів фінансово-економічної безпеки підприємства слід віднести: саме підприємство, його господарську систему та всі ресурси (фінансові, матеріальні, інформаційні, кадрові), основні та оборотні фонди; стейкхолдери підприємства (власники акцій акціонерного товариства та його контрагенти – партнери, конкуренти, покупці, постачальники тощо); колектив підприємства із його корпоративною культурою, а також кожен працівник підприємства зокрема; сукупність бізнес-процесів, які забезпечують функціонування підприємства та досягнення його стратегічних цілей.

У монографії Т. Г. Васильців [3] до об'єктів системи фінансово-економічної безпеки відніс: фінансово-економічні показники, фінансові ресурси, персонал, інформацію, техніку та технологію, нематеріальні та матеріальні активи, ресурси. Об'єктами захисту системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві, – відмічають О. В. Іваненко та П. М. Четверіков, – є усі ті ресурси, на яких будується господарська діяльність та які підлягають охороні: фінансові, матеріальні, інформаційні, інтелектуальні, кадрові [11].

Забезпечення фінансової складової економічної безпеки передбачає уникнення таких факторів як: ухилення від сплати податків, несплата податків через втрату ліквідності, невивплата податків через відсутність податкової бази, порушення касової і платіжної дисципліни, незадовільний стан розрахунків з контрагентами та ін. Саме ці фактори можуть загрожувати фінансовій безпеці підприємства і саме завдяки бухгалтерській інформації можуть бути визначені ризики виникнення цих загроз.

Про нерозривний зв'язок бухгалтерського обліку та економічної безпеки відмічено в багатьох публікаціях. Так, зокрема, А. П. Дикий зазначає, що для будь-якого підприємства при побудові системи безпеки облікових даних необхідним є розробка політики економічної безпеки підприємства [8]; Н. В. Наконечна переконана, що під час застосування автоматизованих облікових систем, підприємство може використовувати їх як інструмент для гарантування економічної безпеки цього підприємства [17, с. 330]. Побудова ефективної системи економічної безпеки підприємства, – відмічають Н. М. Головай та Л. І. Пославська, – неможлива без належного обліково-інформаційного забезпечення, що передбачає, насамперед, забезпеченість підприємства якісною інформацією та захист його інформаційного середовища [5, с. 302].

Оцінка поточного рівня забезпечення фінансовою складовою економічної безпеки проводиться за даними внутрішньої бухгалтерської та фінансової звітності, показники якої є індикатори, що дозволяють швидко визначити зміни в господарській діяльності підприємства. Про це відмічає Т. Г. Васильців [3, с. 197] – система фінансової безпеки підприємства є динамічною, а її стан у будь-який момент часу можна описати за допомогою сукупності показників, значення яких отримують із фінансової звітності підприємства. І. П. Мойсеєнко та О. М. Мар-

ченко також відмічають про те, що інформаційним забезпеченням управління фінансово-економічною безпекою підприємства виступає фінансова звітність підприємства [15].

Система інформаційно-аналітичного забезпечення, – вказує Лазарева А. П., – формується на базі: даних бухгалтерського, оперативного та статистичного обліку і звітності [14, с. 306]. Проте, основним джерелом інформації для фінансової безпеки є фінансовий облік і складена за його принципами фінансова звітність відмічає Л.С. Сорока [24, с. 53].

Дискусійним питанням є розмежування категорій фінансової і економічної безпеки та їх обліково-інформаційного базису. Очевидно, що для першої основним джерелом інформації є фінансовий облік і складена за його принципами фінансова звітність. Звісно ж найбільш змістовними є квартальні, щомісячні або навіть щоденні внутрішні звіти, за даними яких можуть бути швидко виявлені слабкі і сильні сторони діяльності підприємства. Проте і фінансова звітність потрібна, принаймні для інформування про: параметри діяльності підприємства, передуючі банкрутству або що забезпечують інтенсивний розвиток підприємства; наявність реальної можливості відновити (або втратити) свою платоспроможність протягом певного періоду; причини фінансової нестійкості підприємства, що призвели до її неплатоспроможності; стан ліквідності активів підприємства і їх структури.

На основі фінансових звітних даних аналізується структура і динаміка капіталу підприємства, рівень її автономії та фінансової незалежності від позикових коштів, стан ліквідності оборотних коштів і платоспроможності. Відповідному аналізу підлягає структура і напрями використання основних й оборотних засобів, рівень ліквідності запасів і дебіторської заборгованості, продуктивність праці, використання обладнання, його знос та інші аналогічні показники.

Фінансова звітність є важливим джерелом даних для аналізу структури і динаміки витрат, прихованих резервів економії ресурсів компанії, ступінь її орієнтації на високотехнологічні, інтенсивні шляхи розвитку. Звісно ж важливою є інформація про обсяги реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Індикаторами фінансової безпеки підприємства є граничні значення таких показників як: коефіцієнти покриття та автономії, рівня фінансового левериджа, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, темпів зростання прибутку, обсягів продажів, співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості тощо.

4. Висновки

Таким чином, для ефективного впровадження фінансової складової економічної безпеки підприємства необхідною є розробка системи інформаційно-аналітичного забезпечення компанії, важливим елементом якої виступає звітність підприємства, вимоги до якості якої напряму залежать від потреб управління. Саме завдяки бухгалтерській звітності система обліково-інформаційного забезпечення сприяє якісному та оперативному управлінню економічною безпекою підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції / Верховний суд України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.scourt.gov.ua.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
3. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : [монографія] / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук ; [за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів : ЛКА, 2012. – 386 с.
4. Галасюк В. Риск как один из неотъемлемых факторов бизнеса / В. Галасюк, М. Сорока // Економіка, фінанси, право. – 2002. – № 7. – С. 17-22.
5. Головай Н. М. Обліково-інформаційне забезпечення в управлінні економічною безпекою підприємства / Н. М. Головай, Л. І. Пославська // Інноваційна економіка. – 2012. – № 10(36). – С. 302-304.
6. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства / К. С. Горячева // Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук.: спец. 08.06.01. – К., 2006. – 17 с.
7. Данилишин Т. Р. Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємств / Т. Р. Данилишин, Ж. В. Галак // Економікс. – 2010. – № 12. – С. 13-15.
8. Дикий А. П. Політика економічної безпеки в частині захисту бухгалтерської інформації на підприємстві в умовах використання комп'ютерних технологій // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2011_3_1/13.pdf
9. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / за ред. С.Ф. Покропивного. – [2-ге вид. перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ. – 2000. – 528 с.
10. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007 – 1079 с.
11. Іващенко О. В. Система фінансово-економічної безпеки підприємства / О. В. Іващенко, П.М. Четверіков // Scientific researches and their practical application. modern state and ways of development – october, 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua /index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/oct-2012>.
12. Кириченко О. Вплив інфляційних процесів на фінансову безпеку підприємства / О. Кириченко, Ю. Кім // Економіка та держава. – 2009. – № 1. – С. 238.
13. Кравчук П. Я. Формування системи корпоративної безпеки / П. Я. Кравчук // Дис... канд. екон. наук: 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами” ; [Терноп. держ. екон. ун-т]. – Тернопіль, 2006. – 232 с.
14. Лазарева А. П. фінансово-економічна безпека підприємства та механізм її забезпечення / А. П. Лазарева // Інноваційна економіка. – 2012. – № 32(6). – С. 305-307.
15. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : [навч. посіб.] / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
16. Мунтіян В.І. Економічна безпека України : [монографія] / В. І. Мунтіян. – К. : КВІЦ, 1999. – 464 с.
17. Наконечна Н. В. Автоматизовані облікові системи як інструмент гарантування економічної безпеки підприємства / Н. В. Наконечна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.12. – С. 327-331.
18. Нікіфоров П. О. Сутність і значення фінансової безпеки страхової компанії / П. О. Нікіфоров, С. С. Куперівська // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 86-94.
19. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Папехин Р. С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия / Р. С. Папехин // Дис. на соискание уч. степени к.э.н. ГОУ ВПО “Волгоградский государственный университет”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.volgu.ru.

21. Плескач В. Л. Методологічні засади державного регулювання фінансово-економічного розвитку / В. Л. Плескач, А. В. Кулик // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 27-35.
22. Пономаренко В. С. Концептуальні основи економічної безпеки : [монографія] / В. С. Пономаренко, С. В. Кавун. – Харків : ХНЕУ, 2008. – 256 с.
23. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : [навч. посіб.] / Н. Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.
24. Сорока Л. С. Обліково-інформаційна система в управлінні економічною безпекою для різних поведінкових моделей підприємства / Л. С. Сорока // Облік і фінанси. – 2013. – № 1(59). – С. 51-55.
25. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства : [учеб. пособ. / А. С. Соснин, П. Я. Пригунов. – К. : Европейский ун-т, 2002. – 504 с.
26. Трухан О. Л. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами / О. Л. Трухан // Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки : Науковий журнал. – 2010. – № 1. – Т.2. – С.29-35.
27. Управління фінансово-економічною безпекою : [навч. посібн.] // О. А. Кириченко, С. М. Лаптев, П. Я. Пригунов, О. І. Захаров та ін. ; [за ред. чл.-кор. АПК України, проф. В.С. Сідака]. – К. : Дорадо-Друк, 2010. – 412 с.
28. Чібісова І. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / І. В. Чібісова, Є.М. Івашина // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/Chibis.pdf.
29. Экономика предприятия : [учеб. пособ.] / Под ред. Л. Г. Мельника. – Сумы : Университетская книга, 2003. – 638 с.
30. Экономическая безопасность России : [учеб. пособ.] / под ред. В. К. Сенчагова. – М. : Дело, 2005. – 896 с.
31. Ярочкин В. И. Предприниматель и безопасность : [науч. издан.] / В. И. Ярочкин. – Ч.2. – М. : Экспертное бюро, 1994. – 112 с.